

UNIVERZITET CRNE GORE

FILOZOFSKI FAKULTET

VIJEĆU

Odlukom Vijeća Filozofskog fakulteta, br. 01-161, od 25.01.2012. godine, imenovana je Komisija za ocjenu magistarskog rada, pod naslovom *Socijalna interakcija djece sa razvojnim smetnjama i njihovih vršnjaka u prvom razredu osnovne škole*, kandidatkinje Jelene Vujačić.

U skladu sa članom 29, stav 1 Pravila studiranja na postdiplomskim studijama, Komisija podnosi sledeći

IZVJEŠTAJ

O MAGISTARSKOM RADU

KRATKI PRIKAZ RADA

Magistarski rad kandidatkinje Jelene Vujačić, *Socijalna interakcija djece sa razvojnim smetnjama i njihovih vršnjaka u prvom razredu osnovne škole*, napisan je na 112 strana, u Times New Roman fontu, prored 1,5. Nakon uvodnih razmatranja, teorijski dio rada struktuiran je u 4 tematske cjeline: Djeca sa smetnjama u razvoju, Obrazovanje djece sa smetnjama u razvoju, Socijalizacija djece sa smetnjama u razvoju, Pregled srodnih istraživanja. U okviru druge strukturne cjeline, koja se odnosi na metodološki pristup fokusiranoj tematskoj problematici, detaljno je operacionalizovan metodološki koncept, a potom predstavljeni rezultati istraživanja. Nakon objedinjavanja teorijskog i metodološkog dijela rada, kandidatkinja je opsežno analizirala empirijsku evidenciju u okviru četvrtog poglavlja, pod nazivom, Zaključna razmatranja i pedagoške implikacije. Kandidatkinja J. Vujačić je svoju teorijsku elaboraciju fokusirane problematike, utemeljila u brojnim relevantnim izvorima i publikacijama (ukupno 96 jedinica) i primjereno odabranim i prikazanim elektronskim izvorima. Na kraju su prilozi, odn. instrumenti, funkcionalno operacionalizovani i primijenjeni u ovom istraživanju.

U uvodnom dijelu rada, J. Vujačić obrazlaže koncept inkluzivnog obrazovanja, s fokusom na značaj socijalne interakcije između djece sa posebnim potrebama i njihovih vršnjaka koji se tipično razvijaju. Budući da djeca sa smetnjama u razvoju u pedagoškoj praksi predškolskih ustanova zbog nedostatnih socijalnih vještina često imaju poteškoća pri uključivanju u vršnjačku zajednicu, važno je ispitati i opsežno sagledati i opisati prezentni obrazovni kontekst, kako bi efikasnije planirali naredne korake u afirmaciji inkluzivnog modela u našem sistemu, istakla je J. Vujačić. Komunikacija i interakcija sa vršnjacima doprinosi razvoju samopouzdanja i pozitivne slike o sebi kod djece sa smetnjama/teškoćama u razvoju. U protivnom, nedostajuća socijalna podrška, indukuje slabljenje intrinzične motivaciju za punu participaciju u životu vršnjačke zajednice. Da bi se inkluzija u školi uspješno afirmisala neophodno je da svi učesnici timski kompetentno rade i sarađuju na kreiranju ambijenta podrške djeci, uključujući i

one sa specifičnostima u razvoju i učenju. Da bi to bilo moguće, kandidatkinja s pravom ističe da nastavnici treba da kontinuirano rade na svom stručnom usavršavanju i osnaživanju profesionalnih kompetencija, opštih i užestručnih, budući da u procesu unaprijeđivanja interakcije između djece sa razvojnim smetnjama i vršnjaka u redovnom procesu, imaju značajnu, kompleksnu i zahtjevnu ulogu.

Od nastavnika (vaspitača i učitelja) se očekuje da znalači kreiraju prilike i situacije u kojima će djeca sa smetnjama u razvoju biti adekvatno uključena u zajedničke aktivnosti sa vršnjacima, kao i da obrazovne ciljeve funkcionalno diferenciraju prema različitim potrebama i mogućnostima svih učesnika. Pritom, podstiču razvoj dječjih socijalnih vještina, kognitivne, emocionalne spretnosti i zrelosti.

Cilj ovog istraživanja je bio, kako kandidatkinja ističe, da se sprovedenim istraživanjem na terenu uz primjenu odgovarajućih instrumenata (anketni upitnici, ček liste, sociometrijski testovi) kao i pregledom i teorijskom analizom sadržaja dostupne literature, dođe do relevantnih informacija o kvalitetu socijalne interakcije između djece sa smetnjama/teškoćama u razvoju i njihovih vršnjaka koji se tipično razvijaju, u prvom razredu osnovne škole. Takođe, istraživanje je bilo usmjereno na prikupljanje sledećih informacija: da li se za djecu sa smetnjama/teškoćama u razvoju izrađuju individualni razvojno-obrazovni planovi, na koji način se strukturiraju, da li se kroz njihovu izradu planira unapređivanje socijalne interakcije djece sa smetnjama/teškoćama sa vršnjacima u redovnim grupama i na koji način, ko učestvuje u njihovom oblikovanju, te i kako se procjenjuje efekat realizovanih zadataka. Važno je bilo ispitati i na koji način se prati sprovođenje previđenih individualnih ciljeva, koji se problemi pojavljuju u procesu realizovanja individualnih razvojno-obrazovnih planova u praksi. Jedan od istraživačkih zadataka bio je usmjeren na utvrđivanje činjenice da li su pedagozi uključeni u proces osnaživanja socijalne interakcije, zatim da li djeca pokazuju inicijativu za ostvarivanjem interakcije sa vršnjacima sa smetnjama/teškoćama u razvoju, kakvo je mišljenje učitelja o kvalitetu socijalne interakcije u prvom razredu osnovne škole, da li su roditelji djece sa smetnjama u razvoju u potpunosti zadovoljni kvalitetom socijalne interakcije koju njihovo dijete ostvaruje sa vršnjacima u školi. Dobijeni rezultati istraživanja pružice učiteljima, vaspitačima, stručnim saradnicima (pedagozima, psiholozima, logopedima), kao i roditeljima djece informacije o tome da li su učenici sa smetnjama/teškoćama prihvaćeni od strane vršnjaka u prvom razredu osnovne škole, da li mogu ravnopravno da učestvuju u vaspitno-obrazovnim aktivnostima, kao i koje su to barijere na koje učenici sa smetnjama/teškoćama nailaze prilikom interakcije sa vršnjacima u školi.

U prvom poglavlju teorijskog okvira rada, kandidatkinja J. Vujačić, detaljno se bavi sagledavanjem i predstavljanjem različitih tipova dječjih teškoća u razvoju, poput: intelektualnih osujećenja, Daunovog sindroma, oštećenja vida, sluha, poteškoća u govornom razvoju, zatim tjelesnih smetnji, cerebralne paralize, specifičnih teškoća u učenju, emocionalnih i izazova u socijalnom prilagođavanju. Potom su opisane specifičnosti u razvoju hiperaktivne i hipoaktivne djece, kao i onih sa elementima agresivnog ponašanja. Posebno je fokusirana i problematika specifičnosti u ponašanju djece sa smetnjama iz autističnog spektra.

U drugom poglavlju teorijskog konceptualnog okvira, kandidatkinja se bavi, uz pozivanje na relevantne izvore, sagledavanjem ključnih dimenzija inkluzivnog modela u aktuelnom obrazovnom sistemu.

Treće poglavlje, pod nazivom **Socijalizacija djece sa smetnjama u razvoju**, implicira 9. užih tematskih cjelina. J. Vujačić, u ovom poglavlju detaljno obrazlaže suštinu koncepta socijalizacije, ukazuje na značaj socijalnih vještina u dječjem procesu usvajanja društvenih pravila i adaptacije na institucionalni i društveno-životni kontekst. Takođe, ukazuje na značaj i suštinsku komplementarnost između pojmova socijalizacije i individualizacije, kao i na sistemsku umreženost i sinergizovano djelovanje ključnih faktora socijalizacije u razvoju ličnosti. U prvom redu, to je porodica, kao ključni agens socijalizacije i prvo socio-afektivno uporište za dijete. Socijalne vještine se primarno izgrađuju i usavršavaju kroz uspostavljanje odnosa sa članovima porodice, vršnjacima, drugim odraslim osobama u neposrednom okruženju. Djeca sa smetnjama u razvoju, zbog nedostatnih socijalnih vještina, češće imaju poteškoća u interakciji sa vršnjacima usljed čega bivaju izloženi socijalnoj izolaciji. Komunikacijske poteškoće između djece sa razvojnim smetnjama i njihovih vršnjaka, koji se tipično razvijaju, dodatno usložnjavaju negativni stavovi i predrasude odraslih u porodičnoj i kulturološkoj matrici životnog konteksta. Socijalna distanca prema djeci sa smetnjama/teškoćama u razvoju se dodatno razvija usljed neadekvatne pripremljenosti sredine u kojoj djeca žive, nedostajućih profesionalno-stručnih kompetencija nastavnog kadra u pred/školskim institucijama, diskontinuiteta u sistemu, horizontalno i vertikalno. Stoga je jasno da negativan odnos sredine prema djeci sa smetnjama/teškoćama u razvoju inukuje kod njih „sekundarne posljedice oštećenja“ (Hrnjica, 1997, prema Vujačić, 2006, str.197) koje su nerijetko veći problem od primarnih prediktora osujećenja. Istraživanja ukazuju na povezanost statusa odbačenosti djece sa teškoćama sa njihovim akademskim ne/uspjehom, od najmlađih razreda osnovne škole (Taylor, 1989; O'Neil et al., 1997) do najstarijih (Wentzel, 1991, Hatzichristou & Hopf, 1996; Zettergren, 2003; prema: Spasenović, 2003).

Kad je u pitanju prvi razred osnovne škole, u kojem program realizuju partnerski vaspitač i učitelj, djeca sa smetnjama/teškoćama mogu uspješno participirati u redovnim vaspitno-obrazovnim aktivnostima, ukoliko je kreiran ambijent podrške njihovim različitim mogućnostima i interesovanjima. S druge strane, rana negativna iskustva u komunikaciji sa vršnjacima u redovnoj školi, mogu izazvati probleme emocionalne prirode, koji djecu prate i na starijim uzrastima (Finegan, prema: Sretenov, 2005). Upravo zbog toga, ističe J. Vujačić, potrebno je pažljivim planiranjem aktivnosti u školskom ambijentu, individualizovanim sadržajima, diversifikovanim metodskim postupcima omogućiti aktivno učešće djece sa smetnjama/teškoćama u vaspitno-obrazovnom procesu. U tom smislu, rezultati brojnih istraživanja (Evan & Richardson, 1989, Freeman & Kasari, 1998, Kennedy i sar., 1997, Siperstein i sar., 1997) nedvosmisleno ukazuju na pozitivne efekte inkluzivnog modela u pedagoškoj praksi, u domenu socijalnih odnosa djece sa smetnjama u razvoju i njihovih vršnjaka, apostrofirajući socijalni napredak, kako djece sa smetnjama, tako i njihovih vršnjaka, koji se tipično razvijaju. Takođe, istraživanja Cole i Meyer (1991) potvrđuje činjenicu da kontakt djece sa smetnjama u razvoju sa vršnjacima, pozitivno utiče na njihov dalji socijalni razvoj, komunikaciju i ponašanje, te da je dužina međusobne razmjene, pozitivno povezana sa povećanjem socijalnih vještina i recipročnih interakcija, razvojem prijateljstava sa vršnjacima, izgradnjom socijalne mreže podrške, kao i poboljšanjem ukupnog ponašanja i postignuća.

U drugom dijelu rada, kandidatkinja Vujačić razvija metodološki koncept rada kroz cjelishodno projektovani cilj i zadatke, a potom i logično, detaljno operacionalizovane hipoteze (jedanaest hipoteza). Funkcionalno namjenski razrađeni korpus istraživačkih instrumenata temelji se na precizno i cjelishodno

organizovanim metodološkim pretpostavkama, a primijenjen je na reprezentativnom uzorku, koga čine učitelji, učenici bez razvojnih smetnji iz osnovnih škola na teritoriji Nikšića i Podgorice, roditelji djece bez smetnji u razvoju, kao i roditelji djece sa smetnjama u razvoju (uzorak od 381 učenika bez smetnji u razvoju, 16 učitelja, 16 roditelja djece sa smetnjama u razvoju i 316 roditelja djece bez smetnji u razvoju).

U istraživanju su kombinovane kvalitativno-kvantitativne metode, poput teorijske analize i analitičko-deskriptivnog pristupa. Od istraživačkih instrumenata primijenjeni su: anketni upitnik za učitelje, anketni upitnik za roditelje učenika sa razvojnim smetnjama, anketni upitnik za roditelje učenika bez razvojnih smetnji, sociometrijski upitnik i ček lista.

Istraživački zaključak utemeljen u obimnoj, slojevitoj empirijskoj evidenciji, prikupljenoj nakon primjene istraživačkih instrumenata u praksi uzorkom fokusiranih školskih ustanova, pokazuje da nivo i kvalitet socijalne interakcije djece sa razvojnim smetnjama i njihovih vršnjaka u prvom razredu osnovne škole nije zadovoljavajući, čime je i potvrđena glavna istraživačka hipoteza. Podhipoteze provjerene putem različitih istraživačkih instrumenata na relevantnom istraživačkom uzorku, takođe potvrđuju vodeću pretpostavku, a potkrijepljene su bogatom, raznovrsnom, pažljivo i adekvatno obrađenom empirijskom građom.

ZAVRŠNA OCJENA RADA

Imajući u vidu navedenu argumentaciju koja svjedoči o kvalitetu, relevantnosti, svrsisodnosti, inovativnosti magistarskog rada kandidatkinje Jelene Vujačić, na temu koja je izuzetno aktuelna i značajna, Komisija je pozitivno ocjenila rad, te predlaže Vijeću Filozofskog fakulteta da usvoji Izvještaj i odobri javnu odbranu magistarske teze, pod nazivom: SOCIJALNA INTERAKCIJA DJECE SA RAZVOJNIM SMETNJAMA I NJIHOVIH VRŠNJAKA U PRVOM RAZREDU OSNOVNE ŠKOLE.

KOMISIJA:

Prof.dr Saša Milč, predsjednik

prof. dr Tatjana Novović, mentorka

doc.dr Nada Šakotić, članica

UNIVERZITET CRNE GORE
FILOZOFSKI FAKULTET
NIKŠIĆ

PRIMLJENO	28.03.2018		
ORG. JES.	BROJ	PRILOG	VERIJEŠT
01	333		